

УДК 7.038

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-6>**Андрій БЛУДОВ,**
*orcid.org/0000-0002-3830-3563**доцент кафедри живопису
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна) abfaen@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНИХ ТЕХНІК В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ЖИВОПИСУ

У статті проводиться аналіз методики викладання живопису в сучасних світових художніх ВНЗ, а також досліджується такий прийом змішаних технік в сучасному живописі як шовкографія, для її впровадження в навчальний процес з метою підвищення якості мистецької освіти. Актуальність статті зумовлена недостатнім висвітленням необхідності застосування змішаних технік в методиці викладання живопису вітчизняних художніх ВНЗ. Дослідження особливостей застосування змішаних технік в навчальній програмі художніх ВНЗ базується на аналітичному та історико-культурологічному методах. Використання аналітичного методу дозволяє здійснити порівняння різних методик викладання в художніх ВНЗ світу, а історико-культурологічний метод дає уявлення про засади сучасної методики світової художньої освіти. Згідно результатів проведеного дослідження були виявлені особливості та закономірності застосування змішаних технік в сучасному живописі, що знаходить логічне застосування в учбовому процесі викладання живопису, де навчальний процес доповнюється лекціями та майстер-класами з професійними практикуючими художниками. У ході дослідження встановлено, що велика кількість художніх вищих закладів Європи враховують у викладанні сучасні підходи і припускають розвиток візуальної мови живопису, який може об'єднувати кілька художніх дисциплін. Аналіз застосування змішаних технік в методиці викладання живопису в сучасних ВНЗ дозволяє краще зрозуміти особливості і можливості сучасних методів навчання. Застосування результатів дослідження дозволяє урізноманітнити і збагатити курси дисциплін з живопису і композиції. Зазначені в статті особливості застосування прийомів змішаних технік можуть бути застосовані як в навчальному процесі, так й в галузі мистецтвознавчих досліджень.

Ключові слова: методика викладання живопису, змішана техніка живопису; шовкографія; сучасний живопис.

Andriy BLUDOV,
orcid.org/0000-0002-3830-3563
*Associate Professor at the Department of Painting
National Academy of Fine Arts and Architecture
(Kyiv, Ukraine) abfaen@gmail.com*

FEATURES OF THE USE OF MIXED TECHNIQUES IN TEACHING METHODS OF PAINTING

The article analyzes the methods of teaching painting in modern world art universities, as well as examines such a technique of mixed techniques in modern painting as silkscreen, for its implementation in the educational process to improve the quality of art education. The relevance of the article is due to insufficient coverage of the need for the use of mixed techniques in the methods of teaching painting in domestic art universities. The study of the peculiarities of the use of mixed techniques in the curriculum of art universities is based on analytical and historical-cultural methods. The use of the analytical method allows to compare different teaching methods in art universities of the world, and the historical and cultural method gives an idea of the principles of modern methods of world art education. According to the results of the study, the features and patterns of application of mixed techniques in modern painting were found, which finds logical application in the educational process of teaching painting, where the educational process is supplemented by lectures and workshops with professional practicing artists. The study found that a large number of artistic universities in Europe take into account modern approaches in teaching and involve the development of visual language of painting, which can combine several artistic disciplines. Analysis of the use of mixed techniques in the methods of teaching painting in modern universities allows us to better understand the features and capabilities of modern teaching methods. The application of research results allows to diversify and enrich the courses of disciplines in painting and composition. The features of the use of mixed techniques used in the article can be used both in the educational process and in the field of art research.

Key words: teaching methods of painting, mixed painting technique; silkscreen printing; modern painting

Постановка проблеми. Впровадження змішаних технік в навчальний процес і розуміння особливостей їх використання характерно для багатьох сучасних міжнародних художніх ВНЗ, однак ще не знайшло широкого застосування в навчальному процесі вітчизняних художніх закладів. У процесі дослідження теми стало доцільним вивчення загальних напрямків розвитку сучасного мистецтва, а також особливостей використання різних пластичних мов, серед яких слід відзначити шовкографію, специфіку якої застосовували в своїх роботах такі відомі художники як Енді Уорхол, Роберт Раушенберг, Рой Ліхтенштейн, Річард Гамільтон, Трейсі Моффат.

Аналіз досліджень. Існує досить велика кількість наукових робіт, присвячених вивченню змішаних технік, зокрема шовкографії, включаючи аналіз творчості відомих художників, що зверталися до таких прийомів, проте аспект застосування змішаних технік в навчальному процесі, а тим більше, їх особливостей – замалий. Науковою базою для дослідження стали праці, в яких вивчаються засади сучасного мистецтва щодо застосування змішаних технік таких зарубіжних авторів як: G. Lengwiler (Lengwiler, 2013), В. Taylor (Taylor, 2004), О. Паригін (Парыгин, 2010). Крім того автор розглядає питання навчальної програми сучасної художньої школи, що спирається на фундаментальній праці Джеймса Елкінса (James Elkins) «Чому не можна навчити мистецтву» (Why art cannot be taught, 2001), яка звертає головну увагу на навчальну програму художніх ВНЗ, як на теоретичні, так й практичні знання, що набували студенти в різних академіях, майстернях та художніх школах на протязі століть. Праці вищенаведених, і ряду інших авторів, сприяли проведенню аналізу застосування змішаних технік в методиці викладання живопису в сучасних ВНЗ, що дозволяє краще зрозуміти особливості і можливості сучасних методів навчання.

Мета статті – визначення підходів в сучасному живописі, в тому числі методики змішаних технік, що дає можливість подальшого їх впровадження в навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Перша загальнодоступна академія мистецтв – Флорентійська академія малювальних мистецтв (Accademia delle arti del disegno), мала на меті у першу чергу надавати теоретичні знання, через що студенти спочатку вивчали математику, в тому числі перспективу, пропорції, гармонію, просту і тривимірну евклідову геометрію, на відміну від емпіричного навчання середньовіччя у різних майстернях (Елкінс, 2015: 20-21). Таким чином зародився

основоположний принцип викладання мистецтва, який становив собою необхідність дотримуватися балансу між теорією і практикою. К початку ХІХ століття молоді викладачі-художники художніх академій надавали великого значення індивідуальному сприйняттю: вони вважали, що суб'єктивне, індивідуальне бачення кожного художника важливіше, ніж будь-яка програма навчання або стандартизована теорія (Елкінс, 2015: 44-45). Такий підхід здійснив серйозний вплив на сучасну мистецьку освіту, крім того в ХІХ столітті студенти могли вивчати тонкощі живопису безпосередньо в класній кімнаті. Саме такий досвід дозволив ввести великий вибір технік і матеріалів в сучасних художніх ВНЗ.

У більшості сучасних міжнародних вищих мистецьких навчальних закладах прийнята методика, при якій художники-викладачі представляють своїм студентам як власні методи, що базуються на їх особистому художньому досвіді, так і авторські техніки провідних художників сучасності, що дає можливість удосконалити навчання і впроваджувати в навчальний процес принципи і методи сучасного живопису. Таким чином відбувається успадкування досвіду художніх шкіл початку ХХ ст., серед яких прийнято вважати провідною школу Вальтера Гропіуса Баухауз, в якій проголошувалися ідеї викладання мистецтва, що відійшло від академізму (Forgacs, 1995: 25-26) і яка мала 3-етапну програму навчання (Vorkurs, Werklehre, Baulehre), вплив якої, за словами Дж. Елкінса, на сьогоднішній день в викладанні мистецтва відчувається найсильніше (Елкінс, 2015: 59-60). Саме в цій школі застосовувалися унікальні методики Й. Іттона¹ (Искусство формы, 2001), П. Клее (Wege des Naturstudiums, 2001), В. Кандинського (Кандинский), К. Малевича та ін. (Власов, 2004: 102-103) Досвід Баухауза в цьому сенсі слугує прикладом впровадження авторських технік в навчальний процес як метод, який продовжує удосконалюватися в руслі розвитку сучасного мистецтва.

У сучасному мистецтві є велика кількість художніх практик, які сформувалися у другій половині ХХ ст. і які включають ряд різноманітних технік, частина з яких базуються як на вже відомих, так і на нових технологіях. Велика кількість художніх вищих закладів Європи враховують у викладанні сучасні підходи і припускають розвиток візуальної мови живопису, який може об'єднувати кілька художніх дисциплін. Аналіз

---

¹ Підготовчий курс тривалістю півроку, який спочатку вів Йоханнес Іттен, здійснив винятковий вплив на сучасне викладання мистецтва.

навчальної програми художніх вищих закладів дає змогу окреслити можливості, які несе в собі кожен засіб виразності, кожна техніка, кількість яких в деяких випадках набагато більша, ніж кількість вже існуючих відділень художніх ВНЗ.

Під час навчання в багатьох сучасних художніх ВНЗ студентів часто заохочують проявляти інтерес до спадщини сучасного мистецтва, експериментувати з різними техніками, що в результаті розвиває майстерність за допомогою різних художніх форм. Так в Королівській Академії образотворчих мистецтв Брюсселя (*Académie royale des Beaux-Arts de Bruxelles*) курс живопису передбачає вивчення всіх художніх практик та можливостей мистецтва, як за допомогою самої техніки живопису, так і її можливих варіантів. У цьому закладі сучасні художні форми розглядаються як безліч областей дослідження проблем сучасного живопису. У методиці викладання живопису іншої вищої школи мистецтв Бельгії, «Le 75», студентів заохочують до спонтанних дій, щоб вони могли досліджувати і виходити за межі пластичних, образотворчих та просторових параметрів різних видів мистецтв.

Подібна тенденція в викладанні живопису розкриває необхідність дослідити досвід авторських змішаних технік вітчизняних і зарубіжних художників для підвищення якості мистецької освіти, а також розуміння сучасного мистецтва і його контексту.

Проблеми сучасного мистецтва трансформували класичні межі області живопису не тільки в тематиці, яка реагує на будь-які прояви людської діяльності. Багато сучасних художників в своїх роботах досить часто поєднують різні матеріали, методи, концепції і предмети, що значно розширює рамки сучасного мистецтва, що існує з ХХ століття. Подібне використання різних пластичних мов, властивих образотворчому мистецтву, є характерним явищем для мистецтва сучасності.

Сучасні українські художники часто звертаються до експериментальних технік, які дозволяють найбільш образно втілити художній задум, використовують досить широкий спектр засобів, який включає змішані техніки, в тому числі і графічні засоби виразності. На відміну від міжнародних художніх шкіл, подібні експериментальні техніки вивчаються в українських мистецьких закладах в недостатньому обсязі. Саме в зв'язку з цим є необхідність їх більш детально проаналізувати.

Змішана техніка в образотворчому мистецтві застосовується досить давно і передбачає використання більш одного засобу, технічного

прийому або матеріалу. Найбільш поширеним прикладом є колаж, який використовує різні матеріали і основи. Крім того, багато традиційних видів образотворчого мистецтва вже включають використання інших технологічних інструментів і матеріалів, зазвичай схожих за властивостями. При цьому існує безліч змішаних технік, в яких використовуються прийоми, при яких крім основного матеріалу, для досягнення виразності, вживаються додаткові матеріали, відмінні за характером і технологією застосування. Деякі з українських художників в своїх творчих роботах застосовують змішану техніку і звертаються до використання різних графічних технік в живопису. Це дозволяє використовувати художні можливості, як живопису, так і графіки. Якщо одним з основних засобів виразності в живописі є колір, то для графіки основним виразним засобом є лінія і штрих, за допомогою яких конструється зображення. Крім того, якщо в графічному зображенні використовується колір, то він умовний і, як правило, локальний, в той час як в живопису колір є основною характеристикою. Таким чином, поєднуючи можливості живопису і графіки, художники домагаються демонстрації пластики, кольорового балансу і точного контуру малюнка в своїх творах.

Серед графічних технік, застосовуваних у живописі в якості додаткових, заслуговує на увагу шовкографія. Техніка шовкографії є різновидом трафаретного друку, яка була винайдена в давнину і використовувалася переважно як технологія декорування, що базується на повторенні простих малюнків. Відтак цей метод нанесення зображень став застосовуватися в промисловому дизайні і з середини ХХ ст. зайняв одне з провідних місць в ряду інших методів створення творів як прикладного, так і образотворчого мистецтва. У монографії Олексія Паригіна «Мистецтво шовкографії. ХХ століття (історія, феноменологія, техніки, імена)» проводиться розгорнуте дослідження історії і феномена шовкографії в сучасному мистецтві, а також технологічні тонкощі цієї техніки (Парыгин, 2010). Найбільш повне дослідження було проведено Гвідо Ленгвілер «Історія шовкографії: як мистецтво перетворилося в індустрію» (*A History of Screen Printing: How an Art Evolved Into an Industry*, 2013). Слід зазначити, що до методу шовкографії зверталися багато відомих сучасних художників. Наприклад основоположники поп-арту Роберт Раушенберг і Рой Ліхтенштейн, Річард Гамільтон, який з кінця 1970-х досліджував процес виготовлення естампів, а також Трейсі Моффат, яка створила цикл фотографій

«Заклинання» (Invocations, 2000) в техніці шовкографії. Енді Уорхол одним з перших застосував трафаретний друк як метод для створення картин. Як засновник комерційного поп-арту Уорхол прагнув до масового тиражування художніх творів, для чого і почав застосовувати метод шовкографії. З 1962-го року художник починає застосовувати шовкографію, в якій використовує власні, намальовані від руки зображення для створення матриці (Уорхол).

Деякі художні вузи з'єднують традиційне і новаторське навчання. Так Академія образотворчих мистецтв у Варшаві (Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie) об'єднала традиції Варшавської школи образотворчих мистецтв, що була заснована 1904 року та Муніципальної школи декоративного мистецтва і живопису. Основним принципом навчальної програми факультету живопису в Академії є розроблена протягом багатьох років концепція підтримки гармонійного балансу між традиціями станкового живопису та сучасними тенденціями в мистецтві. В результаті такого підходу відбувається навчання за допомогою як традиційної техніки живопису, так і засобами художнього вираження ХХІ століття, що дозволяє вирішувати найсміливіші творчі завдання і створювати нові, незвичайні твори образотворчого мистецтва.

Таким чином, сучасні міжнародні вищі мистецькі навчальні заклади приділяють увагу сучасним реаліям та зверненням до них різноманітних засобам. Як правило, в них вивчаються різні художні практики, які реагують на сучасні творчі методи в галузі живопису, що формують у сту-

дентів відношення до світу, часу і суспільства. У деяких з цих художніх шкіл навчальний процес доповнюється лекціями та майстер-класами з професійними практикуючими художниками, що дозволяє студентам обговорювати свою роботу з широким колом експертів в області сучасного мистецтва.

Треба відзначити, що в процесі формальних творчих пошуків у студента виникає його авторська стилістика, хоча сама стильова форма художнього твору може бути традиційною і мати детально розроблену систему засобів і прийомів виразності в межах одного стильового напрямку. Подібні формально-естетичні пошуки є свого роду механізмом, можливим джерелом нових творчих імпульсів, що дозволяє знайти найбільш виразні засоби для художнього твору і формувати власний авторський метод.

Висновки. Навчання живопису в художніх ВНЗ носить достатньо комплексний характер, оскільки чітко простежуються питання, до яких може бути застосована обов'язкова програма. По-перше це має відношення до вивчення візрців творів живопису, які повинні знати студенти-художники. Друге питання стосується того, яку техніку і які художні засоби можна вважати обов'язковими, тобто знайомство з якими процесами, ідеями і матеріалами входить в базову освіту художника. Крім того на зростання числа досліджуваних технік в кожному художньому закладі впливає як економічне, так й географічне положення ВНЗ – там, де бюджет дозволяє, застосування нових технік нестримно зростає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власов В. Г. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 10 т. СПб.: Азбука-Классика. Т. II, 2004. 728 с.
2. Иттен, Иоханнес Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах. М. : Издатель Д. Аронов, 2001. 136 с.
3. Парыгин А. Б. Искусство шелкографии. XX век (история, феноменология, техники, имена). СПб.: СПб ГУТД, 2010. 304 с.
4. Klee, Paul. Wege des Naturstudiums. Staatliches Bauhaus in Weimar 1919–1923. Weimar, 1923, S. 24–25
5. Lengwiler, Guido A History of Screen Printing: How an Art Evolved Into an Industry. Cincinnati: ST Media Group International. 2013. 484 p.
6. Taylor, Brandon. Collage. The making of modern ar. London: Thames & Hudson, 2004. 224 p.
7. Forgacs, Eva. The Bauhaus Idea and Bauhaus Politics. New York : Central European University Press, 1995. 252 p.
8. Кандинский В. Точка и линия на плоскости. URL: <https://ru.calameo.com/read/006201361473067b501ea>
9. Уорхол, Энди. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Уорхол_Энди
10. Элкинс, Джеймс. Почему нельзя научить искусству. Пособие для студентов художественных вузов. URL: <http://maxima-library.org/knigi/knigi/b/436404?format=read>
11. Poggi, Christine. In defiance of painting: cubism, futurism and the invention of collage. New Haven; L., 1992. 320 p. URL: https://monoskop.org/images/9/92/Poggi_Christine_In_Defiance_of_Painting_Cubism_Futurism_and_the_Invention_of_Collage_1992.pdf

REFERENCES

1. Vlasov V. G. (2004). Novyyi entsiklopedicheskiy slovar izobrazitel'nogo iskusstva. V 10 t. [New Encyclopedic Dictionary of Fine Arts. In 10 volumes]. SPb.: Azbuka-Klassika. T. II. 728 s. [in Russian].
2. Itten, Iokhannes (2001). Iskusstvo formy. Moy forkurs v Bauhauze i drugih shkolah. [The art of form. My forecourt at the Bauhaus and other schools]. M. : Izdatel' D. Aronov. 136 s. [in Russian].
3. Paryigin A. B. (2010). Iskusstvo shelkografii. XX vek (istoriya, fenomenologiya, tehniki, imena). [The art of silk-screen printing. XX century (history, phenomenology, techniques, names)]. SPb.: SPb GUTD. 304 s. [in Russian].
4. Klee, Paul. (1923). Wege des Naturstudiums. Staatliches Bauhaus in Weimar 1919–1923. [Ways of studying nature]. Weimar. S. 24–25. [in German].
5. Lengwiler, Guido. (2013) A History of Screen Printing: How an Art Evolved Into an Industry. Cincinnati: ST Media Group International. 484 p.
6. Taylor, Brandon. (2004). Collage. The making of modern ar. London: Thames & Hudson. 224 p.
7. Forgacs, Eva. (1995). The Bauhaus Idea and Bauhaus Politics. New York : Central European University Press. 252 p.
8. Kandinskij V. Tochka i liniya na ploskosti. [Point and line on a plane]. URL: <https://ru.calameo.com/read/006201361473067b501ea>. [in Russian].
9. Uorkhol, E`ndi. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Уорхол_Энди
10. Elkins, Dzhejms. Pochemu nelzya nauchit iskusstvu. Posobie dlya studentov hudozhestvennyih vuzov. [Why art cannot be taught]. URL: <http://maxima-library.org/knigi/knigi/b/436404?format=read>. [in Russian].
11. Poggi, Christine. In defiance of painting: cubism, futurism and the invention of collage. URL: https://monoskop.org/images/9/92/Poggi_Christine_In_Defiance_of_Painting_Cubism_Futurism_and_the_Invention_of_Collage_1992.pdf.